

Svenskarna och deras predikstol

Apropå mottagandet av Hjalmar Söderbergs *Förvillelser*

Bure Holmbäcks stora Hjalmar Söderberg-biografi ger anledning att läsa om *Förvillelser*. En märklig bok – än mer sällsam var kritiken och receptionen.

Söderbergs bok framhölls alltså som en pornografisk spekulering och föranledde många dygdiga utbrott i spalterna. Egendomligt nog har svenskarna aldrig riktigt kommit tillrätta med texten senare. Den är ”sann”, säger man, man *får* vara erotiskt frispråkig nu, här är stilkonst och Stockholmsatmosfär och annat försonande. Men knuten ligger inte där. Söderberg förväntade sig att läsaren skulle dra sina egna slutsatser, och det var alldeles för betungande. Diktaren bör vara en Förkunnare i predikstolen, som med stor tydlighet prisar och fördömer. Att själv tvingas värdera är ångestskapande.

Man kan ju fråga sig nu hur tydlig den arme författaren måste vara i sin bild av en yrvaket sekulariserad värld. Alla tycks här vara faderlösa. Övergivna eller försummade av sina fäder. Vi får gå bredvid Tomas Weber på Utö och se ner i religionens övergivna gruvor. Det är en värld av övergivna barn som genom boken sjunger sin vemodiga visa.

Pappa är inte hemma,
mamma har gått på torget,
vad ska vi göra...

Hur tydlig måste man vara? Söderberg tog skeden i vacker hand och blev mer explicit i *Martin Birck*, det kändes som en lättnad, även om man inte höll med honom. Äntligen stod prästen i predikstolen...

Är det något typiskt svenskt, detta, att man vill slippa det egna omdömet tunga ansvar och ha en Förkunnare som säger vad man ska tänka och känna? Är inte Ahlin genuint svensk i sin titaniska strävan att vrida romanen tillbaka till dess ursprung i essäism och predikan? För all del, en sådan atavism kan verka vitaliserande, men den tycks dömd att förbli en svensk angelägenhet. Söderberg var europé, och svenskarna hade länge svårt att fördrå honom.

Hur kusligt att sitta i kyrkan och tänka själv!

Hur betryggande med en klar och entydig Förkunnelse, den må sen vara hur salvelsefull, hycklande och opportunistisk som helst!

De vertikala relationernas samhälle förnekar sig inte ens i litteraturen.

Expressen 14/12 1988